

## บทที่ 5

### สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

#### สรุปผลการศึกษา

สรุปผลการศึกษาการค้นคว้าอิสระในครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงพรรณนา (Descriptive research) มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์สถานการณ์การตรวจคัดกรองการติดเชื้อเอชไอวีในกลุ่มชายที่มีเพศสัมพันธ์กับชายจังหวัดเชียงใหม่ รวบรวมข้อมูลด้วยวิธีเชิงคุณภาพในเดือนธันวาคม 2556-กุมภาพันธ์ 2557 โดยเลือกศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดจำนวน 16 คน แบ่งเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มละ 8 คน โดยใช้เกณฑ์การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (purposive sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสัมภาษณ์รายบุคคลที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นตามกรอบแนวคิดพฤติกรรมสุขภาพของ กรีน และ กรูเตอร์ (Green & Kreuter, 1999) ซึ่งผ่านการตรวจสอบความตรงของเนื้อหาจากผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน และนำไปทดสอบใช้กับกลุ่มที่มีคุณสมบัติใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างคือกลุ่มชายที่มีเพศสัมพันธ์กับชายจังหวัดเชียงราย จำนวน 4 คน และนำมาปรับปรุงแนวคำถามในการสัมภาษณ์รายบุคคล วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยสถิติเชิงพรรณนาโดยใช้การแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและข้อมูลเชิงคุณภาพวิเคราะห์ข้อมูลโดยการจัดหมวดหมู่ข้อมูลและสรุปประเด็นสำคัญ

#### ผลการศึกษา

1. ปัจจัยนำ(predisposing factors) ประกอบด้วย ความรู้เกี่ยวกับโรคเอดส์และความรู้เกี่ยวกับการตรวจคัดกรองการติดเชื้อเอชไอวี ดังนี้

1.1 ความรู้เรื่องโรคเอดส์ พบว่าชายที่มีเพศสัมพันธ์กับชายจังหวัดเชียงใหม่ มีความรู้เรื่องโรคเอดส์และการตรวจคัดกรองการติดเชื้อเอชไอวีจากสิ่งพิมพ์อิเล็กทรอนิกส์ และจากการศึกษาในสถานศึกษาว่า เกิดจากเชื้อไวรัส ทำให้ภูมิคุ้มกันของร่างกายลดลง จนเกิดโรคติดเชื้อฉวยโอกาส โดยผลการศึกษาพบว่าเชื้อไวรัสเอชไอวีพบได้ในสารคัดหลั่งต่างๆของร่างกาย และแพร่กระจายเชื้อได้ 3 ทางหลัก คือ 1) ทางเลือด 2) ทางเพศสัมพันธ์ และ 3) ทางแม่สู่ลูก แต่ยังมีบางส่วนมีความรู้ที่สามารถคิดได้จากการใช้ของใช้หรือการรับประทานอาหารร่วมกัน การแสดงอาการจะแสดงอาการกล่าวคือ มีอาการผิดปกติเพียงเล็กน้อย ในระยะแรกในระยะต่อมาเมื่อภูมิคุ้มกันต่ำกว่า 200 เซลล์/ลบ.มม. จะทำให้อาการอ่อนแอ และเกิดโรคแทรกซ้อน เช่น โรคติดเชื้อระบบทางเดินหายใจ วัณโรคปอด หรือมะเร็งต่างๆ การรักษาพบว่ายังไม่หายขาด ต้องรักษาเสมือนโรคเรื้อรังโดยรับประทานยาต้านไวรัสเป็น

ประจำเพื่อให้ร่างกายแข็งแรง และสามารถใช้ชีวิตได้ตามปกติ ซึ่งการติดเชื้อเอชไอวีทำให้เกิดผลกระทบต่อด้านร่างกาย คือระบบภูมิคุ้มกันลดลง ร่างกายอ่อนแกว่าคนปกติ เกิดโรคแทรกซ้อนที่เป็นอันตรายถึงแก่ชีวิต ด้านอารมณ์และจิตใจ ทำให้ห่อเหี่ยว สิ้นหวัง วิตกกังวล เสียใจ กลัวถูกรังเกียจ รู้สึกผิด รู้สึกสูญเสียภาพลักษณ์ โดยหากมีภาพลักษณ์เปลี่ยนไปอาจทำให้ส่งผลกระทบต่อการทำงาน หรือการถูกตีตราจากสังคม แต่เมื่อปรับสภาพจิตใจได้ก็จะสามารถทำใจยอมรับได้ ผลกระทบต่อครอบครัว พบว่าช่วงแรกอาจจะยังรับไม่ได้ มีความรู้สึกอับอาย ต่อมาเมื่อทำใจยอมรับได้ก็จะดูแล ให้กำลังใจและช่วยเหลือ เช่นเดียวกับกลุ่มเพื่อน ที่อาจมีการรังเกียจ ระแวงเรื่องการติดเชื้อ แต่หากกลุ่มเพื่อนมีความรู้และทัศนคติที่ดีก็จะยอมรับและให้กำลังใจดี ผลกระทบต่อเศรษฐกิจ สังคม และประเทศชาติ ทำให้กระทบต่อการทำงาน ขาดบุคลากรที่เป็นวัยแรงงาน ขาดรายได้และอาจต้องเสียค่าใช้จ่ายเพื่อการรักษาพยาบาล

1.2 ความรู้เกี่ยวกับการตรวจคัดกรองการติดเชื้อเอชไอวี กลุ่มชายที่มีเพศสัมพันธ์กับชาย จังหวัดเชียงใหม่มีความรู้ว่าเป็นการตรวจเมื่อนุคคลมีภาวะเสี่ยง เช่นมีเพศสัมพันธ์โดยไม่ได้ใช้ถุงยางอนามัย โคนเข็มทิ่มตำ มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อให้ทราบสถานะการติดเชื้อ 2) เพื่อการปฏิบัติตัวให้ถูกต้อง เหมาะสม เช่นการเข้ารับการรักษา การป้องกันการแพร่เชื้อสู่ผู้อื่น การบอกผลและการปรับตัวกับครอบครัวหรือสังคม หากพบว่ามีเชื้อเอชไอวี และหากไม่ติดเชื้อเอชไอวี ก็จะได้ป้องกันหรือลดความเสี่ยงต่อการติดเชื้อและตรวจซ้ำ 3) เพื่อการทำวิจัย 4) เพื่อให้ทราบจำนวนผู้ติดเชื้อเอชไอวี 5) เพื่อการวิเคราะห์และวางแผนทางยุทธศาสตร์ในการควบคุมป้องกันและรักษาโรค ด้วยวิธีการตรวจหาเชื้อเอชไอวีจากน้ำยาทดสอบ โดยการตรวจหาแอนติบอดี หรือแอนติเจนจากการเจาะเลือดปลายนิ้ว หรือข้อพับ, น้ำลาย น้ำหนอง น้ำมูก สารคัดหลั่งในช่องคลอด, เนื้อเยื่อของร่างกาย, น้ำอสุจิ โดยวิธีตรวจเช่น rapid test, ELISA และ PCR และยืนยันผลด้วยวิธีที่แตกต่างกัน 2 วิธี ซึ่งควรตรวจในกลุ่มที่มีความเสี่ยงมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มชายที่มีเพศสัมพันธ์กับชาย เนื่องจากมีเพศสัมพันธ์บ่อย ไม่ใช้ถุงยางอนามัย มีการร่วมเพศทางทวารหนัก เปลี่ยนคู่นอนบ่อย มีพฤติกรรมทางเพศกลางคืน พฤติกรรมมีความสัมพันธ์กันแบบคืนเดียว (one night stand) การดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ และตรวจในกลุ่มอื่นๆเช่น คนที่มีเพศสัมพันธ์โดยไม่ป้องกัน คนที่ไม่เคยตรวจมาก่อน กลุ่มชายบริการทั้งชายและหญิง กลุ่มผู้ใช้ยาเสพติดประเภทฉีด คนที่สักตามร่างกาย กลุ่มเยาวชน กลุ่มแพทย์/พยาบาล และกลุ่มหญิงตั้งครรภ์

2. ปัจจัยเอื้อ (enabling factors) ประกอบด้วย ด้านทรัพยากร เช่นสถานที่ วัสดุ อุปกรณ์ในการตรวจคัดกรองการติดเชื้อเอชไอวี ระยะเวลาการเปิดให้บริการ ระยะทาง ราคา และความสามารถที่จะใช้แหล่งทรัพยากรจากการเอื้ออำนวยความสะดวกด้านขั้นตอนการให้บริการตรวจคัดกรองการติดเชื้อเอชไอวี พบว่า

2.1 ด้านทรัพยากร ในกลุ่มชายที่มีเพศสัมพันธ์กับชายที่เคยตรวจการคัดกรองแล้วมีความเห็นว่าหากเป็นโรงพยาบาลใหญ่จะมีวัสดุ อุปกรณ์ ในการตรวจคัดกรองที่เพียงพอ มีการจัดสถานที่ตรวจเหมาะสม แต่มีที่จอดรถไม่เพียงพอ และพบว่าบางแห่งยังมีวัสดุ อุปกรณ์การตรวจที่ไม่เพียงพอ มีการจัดวางไม่เป็นระเบียบ สถานที่ยังไม่มิดชิด ไม่มีความเป็นส่วนตัว และสถานที่ตรวจบางแห่งยังไม่มีการประชาสัมพันธ์ให้เป็นที่รู้จัก ในกลุ่มชายที่มีเพศสัมพันธ์กับชายที่ยังไม่เคยตรวจคัดกรองให้ความเห็นว่าด้านทรัพยากรที่เหมาะสมควรจัดให้มีวัสดุ อุปกรณ์ในการตรวจตามมาตรฐานสะอาด ทันสมัย ตรวจง่าย ทราบผลรวดเร็ว ให้ผลการตรวจที่น่าเชื่อถือ ส่วนสถานที่ตรวจคัดกรองกลุ่มตัวอย่างทั้ง 2 กลุ่มมีความคิดเห็นแตกต่างกัน ซึ่งกลุ่มที่เคยตรวจคัดกรองแล้วคิดว่าควรมีการแยกห้องตรวจจากการตรวจผู้ป่วยนอกทั่วไป เนื่องจากอาจเกิดความเสี่ยงต่อการติดเชื้อ โรคฉวยโอกาส เช่น วัณโรคได้ แต่กลุ่มที่ไม่เคยตรวจมีความเห็นว่าไม่ควรแยกออกมาเพื่อไม่ให้ดูแตกต่างว่ามาตรวจการติดเชื้อเอชไอวี

2.2 ด้านราคา (ค่าใช้จ่ายในการตรวจคัดกรองการติดเชื้อเอชไอวี) พบว่าในกลุ่มชายที่มีเพศสัมพันธ์ที่เคยตรวจแล้วนั้น หากใช้สิทธิสุขภาพได้ เช่นสิทธิประกันสังคม สิทธิประกันสุขภาพถ้วนหน้า (บัตรทอง) หรือสิทธินักศึกษา จะไม่เสียค่าใช้จ่าย แต่หากตรวจที่โรงพยาบาลเอกชนจะเสียค่าใช้จ่ายมาก แต่ทราบผลเร็ว โดยเสียค่าใช้จ่ายประมาณ 500-600 บาท ซึ่งราคาที่แพง อาจเป็นอุปสรรคต่อความต้องการตรวจได้ แต่หากมีความจำเป็นหรือต้องการตรวจแล้วก็จะยอมเสียค่าใช้จ่าย และคิดว่าหากมีบริการตรวจฟรีก็จะเป็นสิ่งจูงใจมากขึ้น ส่วนกลุ่มที่ไม่เคยตรวจคัดกรองคิดว่าการตรวจประมาณ 300-1000 บาท และสถานที่ตรวจบางแห่งสามารถให้บริการตรวจฟรีด้วยสิทธิต่างๆได้ ด้านระยะทางพบว่าสามารถเดินทางมายังสถานที่ตรวจได้สะดวก เนื่องจากอยู่ในเขตตัวเมือง และเข้าถึงสถานบริการง่าย ช่วงเวลาในการให้บริการ พบว่ายังไม่เหมาะสม และจำกัดเนื่องจากให้บริการเฉพาะเวลาราชการเท่านั้น จึงควรเพิ่มการให้บริการในวันเสาร์-อาทิตย์ หรือนอกเวลาราชการ เนื่องจากส่วนใหญ่อยู่ในวัยทำงาน และต้องการเวลาในการปรึกษากับเจ้าหน้าที่มากขึ้น

2.3 ด้านการเอื้ออำนวยความสะดวกเกี่ยวกับขั้นตอนการให้บริการ พบว่าควรมีการให้คำปรึกษาก่อนการตรวจ และหลังการตรวจ เพื่อให้มีความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้อง คลายความวิตกกังวล และเตรียมตัวได้อย่างเหมาะสม มีการรักษาความลับ การลงชื่อในเอกสารยินยอม และพูดคุยเฉพาะกับผู้เกี่ยวข้อง และให้ความเป็นส่วนตัว ซึ่งขั้นตอนการตรวจบางแห่งยังมีขั้นตอนเหมือนการตรวจเลือดธรรมดา และต้องรอผลการตรวจนาน จึงควรมีการให้บริการแบบจุดเดียวที่เรียกว่า one stop service เพื่อความสะดวก

3. ปัจจัยเสริมแรง (reinforcing factors) จากกลุ่มบุคคลสำคัญ 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มเพื่อน ครอบครัวและบุคลากรทางด้านสุขภาพ พบว่า

3.1 กลุ่มเพื่อน พบว่ามีความใกล้ชิด สนับสนุนและพูดคุยปรึกษากันง่าย มีการเสริมแรงทางบวกโดยการให้กำลังใจ หวานล้อม สนับสนุนให้ไปตรวจ หรือการได้เห็นตัวอย่างจากเพื่อนชายที่มีเพศสัมพันธ์กับชายที่มีความเจ็บป่วยจากการติดเชื้อเอชไอวีหรือโรคอื่นที่อาจเกี่ยวข้องกับการติดเชื้อเอชไอวี และการที่เพื่อนแสดงความจริงใจว่าไม่รังเกียจแม้ผลการตรวจอาจจะเป็นบวกก็ตาม แต่อาจมีการเสริมแรงทางลบ ทำให้ไม่กล้าไปตรวจ หรือไม่กล้าพูดคุยเกี่ยวกับผลการตรวจหากพบว่าเพื่อนมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อผู้ติดเชื้อ หรือรู้สึกต่อต้านหากทราบว่าผลการติดเชื้อเป็นบวก

3.2 ครอบครัว พบว่าหากสมาชิกในครอบครัวมีความสนับสนุนกันจะเป็นปัจจัยเสริมแรง ทำให้มีการตรวจคัดกรองเพิ่มขึ้นเนื่องจากสมาชิกในครอบครัวจะเป็นห่วงและคอยสนับสนุน ให้กำลังใจ หากพบว่ามีปัจจัยเสี่ยงจะแนะนำการตรวจเพื่อการวางแผนดูแลรักษา แต่บางครอบครัวอาจไม่ยอมรับการเป็นชายที่มีเพศสัมพันธ์กับชายและไม่มีการพูดคุยกันเกี่ยวกับความเสี่ยงต่อการติดเชื้อเอชไอวีหรือการตรวจคัดกรองการเนื่องจากคิดว่าเป็นประเด็นที่ไม่ควรมีการพูดคุยในครอบครัว อาจทำให้เกิดเป็นตราบาปและเป็นปัจจัยเสริมแรงทางลบให้ไม่กล้าไปตรวจ

3.3 บุคลากรทางด้านสุขภาพ พบว่าเป็นกลุ่มที่ประชาสัมพันธ์ ให้ความรู้ คำแนะนำเรื่องการตรวจคัดกรอง ให้บริการตรวจคัดกรอง แต่บางคนมีความเห็นว่าเป็นกลุ่มที่ไกลตัว ซึ่งหากไม่เจ็บป่วยก็จะไม่ไปโรงพยาบาล จึงทำให้ไม่ทราบเกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์ และพบว่ากลุ่มบุคลากรยังควรให้ความสำคัญคือการเก็บรักษาความลับและการปกปิดข้อมูลส่วนบุคคล โดยเก็บรักษาข้อมูลเกี่ยวกับการตรวจ ให้มีมติชด ควบหลีกเลี่ยงการใช้คำพูด หรือคำศัพท์ต่างๆที่จะสื่อให้ผู้อื่นทราบเกี่ยวกับการตรวจ และการให้คำปรึกษาโดยการให้ข้อมูลเกี่ยวกับการติดเชื้อเอชไอวีและการตรวจการติดเชื้อเอชไอวีทั้งก่อนและหลังการตรวจคัดกรองการติดเชื้อเอชไอวี รวมถึงการมีทัศนคติและมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีในการให้บริการแก่กลุ่มชายที่มีเพศสัมพันธ์กับชาย เพื่อให้กลุ่มชายที่มีเพศสัมพันธ์กับชายไม่เครียด รู้สึกเป็นกันเองและอยากมารับบริการตรวจมากขึ้น

ข้อเสนอแนะอื่นๆเกี่ยวกับการตรวจคัดกรองการติดเชื้อเอชไอวีในกลุ่มชายที่มีเพศสัมพันธ์กับชาย พบว่า ควรมีการดำเนินการในเชิงรุกโดยเพิ่มการณรงค์ประชาสัมพันธ์หรือโฆษณาที่น่าสนใจ และเฉพาะกลุ่มให้มากขึ้น ด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น การให้สิ่งของจูงใจ การยกกรณีตัวอย่าง การใช้บุคคลต้นแบบที่มีชื่อเสียง เช่น นักร้อง นักแสดง โดยเน้นในกลุ่มเสี่ยงโดยตรง เพิ่มการให้ความรู้โดยเฉพาะเกี่ยวกับโรคและการติดต่อ การรักษาและคำแนะนำเกี่ยวกับแหล่งให้บริการเมื่อพบว่ามีอาการติดเชื้อเอชไอวี สิทธิในการตรวจ สถานที่ให้บริการตรวจ การให้คำปรึกษาเบื้องต้นทางโทรศัพท์เพื่อการปกปิดข้อมูลความลับ และการเปลี่ยนแปลงทัศนคติเพื่อการยอมรับกลุ่มชายที่มีเพศสัมพันธ์กับชายและผู้ติดเชื้อเอชไอวีให้เท่าเทียมกับคนทั่วไป และไม่มีการจำกัดสิทธิที่พึงมีของผู้ตรวจ เช่น สิทธิในการเข้าทำงาน หรือการเดินทางไปต่างประเทศ และปรับทัศนคติในการตรวจการติดเชื้อเอชไอวีให้เป็นเรื่อง

ปกติ เมื่อทราบผลแล้วก็สามารถใช้ชีวิตได้อย่างปกติ โดยการใช้คำพูดที่สื่อถึงการดูแลสุขภาพ เช่น การมาพบหมอ มาตรวจสุขภาพ มากกว่าการเจาะจงว่าตรวจการติดเชื้อเอชไอวี หรือสอทดแทรกโปรแกรมการตรวจคัดกรองการติดเชื้อเอชไอวีไว้ในการตรวจสุขภาพประจำปี เพื่อชักจูงให้คนสนใจมาตรวจกันมากขึ้น

### ข้อเสนอแนะในการนำผลการศึกษาไปใช้

ผู้ศึกษานำผลการศึกษาเสนอต่อผู้บริหารและผู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นข้อมูลในการวางแผนจัดระบบบริการ เพื่อลดปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการรับบริการตรวจคัดกรองการติดเชื้อเอชไอวี แก่กลุ่มชายที่มีเพศสัมพันธ์กับชาย จังหวัดเชียงใหม่ ตามปัจจัยที่ศึกษาดังนี้

1. ปัจจัยนำ ควรส่งเสริมและดำเนินการดังนี้
  - 1.1 ส่งเสริมให้มีการเพิ่มเกี่ยวกับความรู้เรื่องการตรวจคัดกรองการติดเชื้อเอชไอวี
  - 1.2 ประสานความร่วมมือกับหน่วยงานที่ให้บริการเกี่ยวกับ ความรู้เรื่องโรคเอดส์และการตรวจคัดกรองการติดเชื้อเอชไอวี ให้เฉพาะเจาะจงและเหมาะสมแก่กลุ่มชายที่มีเพศสัมพันธ์กับชาย
2. ปัจจัยเอื้อ ควรจัดให้มีการเอื้ออำนวยความสะดวก โดยมีการประเมินจำนวนผู้มารับบริการตามความเหมาะสม ดังนี้
  - 2.1 จัดให้มีวัสดุ อุปกรณ์ที่ใช้สำหรับการตรวจคัดกรองให้เพียงพอ
  - 2.2 มีการจัดเก็บข้อมูลความลับของผู้รับบริการ และให้บริการแบบนิรนาม
  - 2.3 พัฒนารูปแบบการให้บริการทางการแพทย์เพื่อให้เหมาะสมกับกลุ่มชายที่มีเพศสัมพันธ์กับชาย เช่น การให้บริการแบบ one stop service การบอกผลการตรวจให้แก่ผู้รับบริการ ได้ภายในวันเดียว (same day result)
  - 2.4 เพิ่มบริการตรวจในช่วงเวลาพิเศษ เช่น ในวันหยุดเสาร์-อาทิตย์ หรือนอกเวลาราชการ
  - 2.6 จัดสถานที่ตรวจคัดกรองให้มิดชิด มีบรรยากาศเหมาะสม มีสถานที่จอดรถเพียงพอ
  - 2.7 ประชาสัมพันธ์สถานบริการให้เป็นที่รู้จัก เน้นการประชาสัมพันธ์เชิงรุกแก่กลุ่มเป้าหมายมากขึ้น
3. ปัจจัยเสริมแรง ควรส่งเสริมและดำเนินการดังนี้
  - 3.1 ควรส่งเสริมให้มีการชักชวนการตรวจคัดกรองจากกลุ่มเพื่อน และครอบครัวที่มีทัศนคติที่ดีต่อการตรวจคัดกรอง
  - 3.2 กลุ่มบุคลากรผู้ให้คำปรึกษา ควรเน้นเรื่องการรักษาความลับและการมีทัศนคติที่ดีต่อการให้บริการแก่กลุ่มชายที่มีเพศสัมพันธ์กับชาย

3.3 ส่งเสริมให้มีการดำเนินงานประชาสัมพันธ์ในกลุ่มเครือข่ายผู้ติดเชื้อในชุมชนเพื่อ  
รณรงค์ให้ความรู้แก่กลุ่มเป้าหมายที่เป็นชายที่มีเพศสัมพันธ์กับชายในชุมชน ได้มีความรู้และเข้าถึง  
บริการตรวจคัดกรองการติดเชื้อเอชไอวี

ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

1. ควรมีการพัฒนา รูปแบบการตรวจคัดกรองการติดเชื้อเอชไอวี ในกลุ่มชายที่มีเพศสัมพันธ์  
กับชาย
2. ควรมีการพัฒนา ระบบบริการสุขภาพในชุมชน สำหรับกลุ่มชายที่มีเพศสัมพันธ์กับชาย
3. ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงลึกเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการไม่มารับการตรวจคัดกรองการติดเชื้อ  
เอชไอวีในกลุ่มชายที่มีเพศสัมพันธ์กับชาย